

LA FEMOSA

ARTESA DE LLEIDA

NÚM. 130 · DESEMBRE · 1991

LA BIBLIOTECA DE "LA FEMOSA" APUNT PEL SEU TRASLLAT

PÒRTIC

Estem esgotant els dies del darrer mes d'enguany; aviat doncs, serem a l'any 1992, el gairebé mític any "norantados", en què tantes coses s'hi congrien o s'hi esdevenen. Cadascú prendrà la data del 1992 com millor li convingui. Els barcelonins amb la celebració de les olimpíades, els sevillans amb el seu "Expo-92", els espanyols amb el tan discutit i contestat "Quinto Centenario", els catalans amb la commemoració del primer centenari de les "Bases de Manresa", els europeus amb la consolidació de velles aspiracions d'esborrar (simbòlicament) les fronteres dels estats que formen el "Mercat Comú". Tots i cadascú pel seu costat estan treballant de ferm per fer exitosos els seus objectius. Barcelona, per exemple (que és el punt de referència més comuna que tenim) ja fa prop de sis anys que treballa

per a tenir del tot enllestides les instal·lacions esportives, tots els assumptes d'organització, acollida o de comunicacions etc. Pels catalans (si les coses es fan el bé que caldria) poden esdevenir un preciós instrument propagandístic del nostre país, llengua, cultura i de les nostres reivindicacions i aspiracions nacionals.

A l'ombra de tot això; en un altre pla, hi ha la commemoració de les "Bases de Manresa" document teòric de fa cent anys del desenvolupament nacionalista català. En sortiran, segurament, unes altres bases posades al dia les qual ens hauran de dur (com diu el gran poeta català Salvador Espriu) "al recte camí d'accés al ple domini de la terra".

Però l'any que ve també té alguna cosa a veure amb l'Agrupació Cultural "La Femosa", ja

que s'hi escaurà, ni més ni menys, que el vint-i-cinquè aniversari de la seva fundació, això que en el llenguatge popular s'acostuma a dir les "bodes de plata". I s'escaurà, de la mateixa manera els vint-i-cinc anys de l'aparició dels primers fulls que portaven a la capçalera el nom de LA FEMOSA; fulls que en el seu començament se'n deia "butlletí de "La Femosa" i que els trenta primers números

apareguts entre el 1967 i el 1973 representen la primera època de la nostra revista.

Vint-i-cinc anys d'existència són per si sols, un període prou llarg en la història d'una agrupació cultural com per no deixar passar l'avinentesa sense celebrar-ho com cal. Tindrem un any per a fer-ho i per això tindrem també d'altres ocasions per a parlar-ne.

ARTESA DE LLEIDA

"La Patina no és una font inexhaustible de recursos, preservar-la és cosa de tots..."

CO-LABORADORS

Generalitat de Catalunya
Departament de Medi Ambient

LA FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ I D'INFORMACIÓ LOCAL

NÚM 130 / DESEMBRE 1991

EDITA: AGRUPACIÓ CULTURAL «LA FEMOSA»
CASTELL, 23 ARTESA DE LLEIDA

SEGONA ÈPOCA

DIPOSIT LEGAL: L-264 - 1981

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Lleida

ÍNDEX

PORTIC // 1

NOTES I NOTÍCIES / 4

LA FREDOR DE LES XIFRES / 7

Per A. Costafreda

ESCRIVINT / 9

Per Felip II

EL VOL D'UN OCELL / 11

Per Joan Cassola

ENTPÉTENIMENTS / 14

Per M.N.

FUMOR / 16

Per Rum

PER NADAL; FA FRED / 17

Per A.C.

SOTA LES SALADES / 21

Per Felip Gallart i Fernàndez

CARTES A UN PSICÒLEG / 23

Per Catxepet

FOLKLORE ARTESENC / 25

Per A.C.

Els articles i opinions que apareixen a les pàgines de LA FEMOSA reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

NOTES I NOTÍCIES

CONSTRUCCIO D'HABITATGES

Aquest mes de novembre s'ha iniciat al nostre municipi la construcció de 27 habitatges unifamiliars adossats.

D'aquests 27 habitatges, 14 es construeixen a la plaça del carrer Germans Pujol pels promotors Germans Pascual, i els altres 13 són construïts a

la zona anomenada Les Eres, per construccions Lluís Niubó S.L.

Sens dubte el nostre poble es troba actualment en plena fase de creixement, atès que també hi ha un grapat d'habitatges que s'han construït i es construiran properament per iniciativa de particulars.

INAUGURACIO DEL CLUB DE BILLAR

El passat diumenge 24 de novembre, s'inaugurà i obrí a la nostra població un club de billar.

Aquest club de billar està format per tot un seguit de socis que són els que es fan càrrec directament de la seva organització i funcionament, i es troba ubicat a l'àntic cafè de

"cal Moliner", a la placeta del carrer germans Pujol i Reñé.

El local compta amb dos billars, un que ja existia anteriorment i estava instal·lat a la Llar del Poble, i un altre que han adquirit recentment, el qual és tèrmic i és d'una grandària impressionant.

AUGMENT DE L'AIGUA POTABLE

El dia 28 de novembre l'Ajuntament d'Artesa de Lleida va aprovar inicialment l'augment del preu públic pel subministrament d'aigua potable, el qual feia un grapat d'anys que es venia cobrant sense augment del seu preu. Així doncs, la proposta de cobrança queda es-

tablerta en els següents varems i preus:

Connexió a la xarxa d'aigua potable	35.000 ptes
Fix anyal per escomesa, sense consum	1.800 ptes
De 0 a 60 m ³ /any	25 ptes
De 60 a 180 m ³ /any	35 ptes
De 180 m ³ endavant	50 ptes

AJORNAMENT DE L'I.A.E.

L'Ajuntament d'Artesa de Lleida a la seva sessió plenària del passat dia 28 de novembre, va debatre una moció que va presentar el grup popular a favor de l'ajornament del famós I.A.E. (Impost Sobre Activitats Econòmiques).

Aquest és un nou impost que ve a substituir les llicències fiscals de professionals i artistes i grava a més a més la ramaderia independent.

El principal problema sorgeix derivat de les tarifes i epígraf que l'estat va aprovar al seu dia, i pel fet que els

ajuntaments no saben la quantitat de diners que han de recaptar en no tenir encara el llistat d'activitats que tributaran.

Després d'un llarg debat, i d'haver deixat clar el Grup d'Entesa Artesenca que el seu propòsit fóra recaptar només d'un 15 a 20 % més del recaptat per enguany i que els coeficients aprovats no eren els màxims, el grup popular prèvia indicació del regidor convergent va retirar la moció presentada.

ASSEMBLEA POPULAR

Són 2/4 d'1 del diumenge dia 8 de desembre, a la sala de la Llar del Poble, on s'inicia una assemblea popular.

La seva finalitat es donar a conèixer la distribució dels diferents càrrecs i competències establerts en el nou ajuntament escollit democràticament el mes de juny.

Cada regidor de l'entesa Artesenca donà a conèixer quina havia estat la seva tasca fins al dia d'avui i quins eren els plans imminents que ja hi havia en camí.

Per part del regidor d'hisenda es donà compte del presupost de l'exercici 1990 el qual reflecteix un superàvit de 8.911.510 ptes.

A la reunió informativa assistiren tots els regidors de l'Entesa el regidor de Convergència i Unió i un dels dos regidors del grup popular; aquests darrers no varen intervenir en l'exposició atès que en el seu dia no acceptaren fer-se càrrec o formar part de cap tipus de regidoria.

La Fredor De Les Xifres

Fa unes quantes setmanes que el "Full Parroquial" del bisbat de Girona, en el seu editorial, acusava els polítics (sobretot els que mantenen parcel·les de poder) de no ser gaire primmirats amb la seva feina; que els falten molts dels criteris morals tradicionals a la nostra societat etc. Personalment no he llegit el full, però per les notes aparegudes a la premsa diària, intueixo que els trets van per aquest camí. I és clar, no és estrany que els polítics d'aquí s'hagin sentit ferits, i no perquè creguin que l'església no té dret a opinar, sinó perquè, ells, no es pensen que ho fan tan malament.

Amb raó o sense, aquest full parroquial, posa el dit a la nafra; diu el que molts ciutadans pensem. Els polítics de la "democràcia" poc a poc es van encatronant asseguts a les

seves poltrones, es van tornant innamobibles, maquinals i per això distants de la gent del carrer, tant que, molts cops, no hi ha cap punt de contacte.

Una cosa que podríem posar com exemple d'això que suara dèiem és l'Assemblea de Poble a la qual, l'Ajuntament d'Artesa va cridar el diumenge dia 8 d'aquest mes de desembre a tots els veïns del poble. A Artesa se n'han fet moltes d'assemblees de poble amb els dotze i escaig anys d'ajuntaments democràtics, però en cap com en aquesta no s'havia notat un distànciament tan pronunciat entre poble i ajuntament. Per a dir-ho d'alguna manera, això no era una assemblea per a decidir res, sinó una reunió per a donar comptes del que s'ha fet i del que es vol fer. En cap moment els membres del Consistori van demanar l'opinió dels artesencs que hi havia a la sala de

la "Llar del Poble" per les coses fetes o que tenien pensades de fer. En tot moment els regidors van estar molt segurs d'haver desenvolupat bé la seva tasca i per això no calia que els artesencs opinessin. Podien això sí, demanar aclariments si alguna cosa no havien entés, però el que no podien fer és dir: "a mi em sembla que això, fet d'aquesta manera aniria molt millor" o "això hauria sortit més bé si s'hagués fet..." etc.

Una assemblea així resulta (resultà) distant, avorrida i llarga; les xifres sempre són fredes i inanimades i només els administradors entenen. Tot plegat semblava la pantalla d'un ordinador; inalterable com qualsevol màquina. Cada assemblea d'aquesta manera que es fa al nostre poble es nota més la manca de caliu (i potser per això, de públic) que neix entre

poble i consistori quan hi ha una veritable corrent de comunicació.

De tot això que hem anat dient, és difícil donar tota la culpa als polítics, al menys als polítics locals, perquè sembla que hi ha una moda (una moda creixent) en què tothom es despreocupa d'allò que l'afecta directament i individualment, però sí que hi tenen bona part de la culpa, ja que l'administració no són només números, xifres o projectes; hi ha (o hi hauria d'haver) el factor humà, el tracte planer i quotidià que fa que l'administrador o el polític sigui proper i de carn i ossos; que puguin equivocar-se, que puguin rectificar, en una paraula, que siguin els homes que en el seu moment els artesencs van triar perquè portin el poble cap endavant com una comunitat de veïns que som.

A. Costafreda

ESCRIVINT

De fet no hauria de ser pas tan difícil, tot i que vaig ser més aviat tardaner (els companys de la meva edat ja feia un parell d'anys que practicaven), el cert és que escriure és una tasca que des de ben petit, i com tothom, sia per imposició de la docència, sia per pròpia voluntat, he anat practicant.

Darrerament la meva professió també hi ajuda, i ben bé aquesta és l'única possibilitat artística que tinc, i que confio tenir en el decurs de la meva vida, sobretot si ens atenem a l'àntic concepte i detall de les arts que tenien els grecs, i deixem de banda qualsevol valoració que suposi imposar uns mínims de qualitat, que a ben segur no assoliria.

Sigui com sigui el cert és que avui com tants dies m'he posat davant del paper i m'ha semblat tan blanc com la meva

inspiració, he d'admetre-ho que ja em costava de posar-mi'hi, he anat fent mil petites coses abans i deixant-ho per al final de la jornada, i aquest és un símptoma inequívoc que manca, d'entrada, confiança i, que a més a més les ganes no són tan abundoses com caldria.

Com va dir un recent Nobel s'escriu en solitud, prepares un petit missatge que de bell antuvi hauria de servir per a transmetre o bé el coneixement d'uns fets, o bé, i aquest és el cas dels articles de LA FEMOSA, uns sentiments. Però es poden transmetre els sentiments?. I si és així es poden transmetre per la llengua escrita?.

Els xinesos (no pas els reporters de la CNN) deien, un quadre val més que mil paraules i tot i això la imatge no sempre aconsegueix transmetre un sentiment. Avui més que mai la

imatge és un producte artificial i artificial, acurat i, com a tal, degudament manipulat per a donar una sensació que sovint no té res a veure amb la realitat. Quinze segons d'imatge i so serveixen per a moldejar la voluntat de qui ha de fer una inversió de milions. La publicitat ens ensenya que una imatge agradable (normalment de dona) serveix per a vendre des de cotxes a colònies, passant fins i tot per instal·lacions de gas.

Escriure, però, pacients lectors, és més difícil, no pot acompanyar-se de la música que enalteixi l'ànim, ni de la bonica de torn que faci més desitjable el tema a llegir. El paper segueix blanc i jo no sé pas de parlar.

Intento però donar-me ànims, doncs d'això també en cal, perquè vulguis o no vulguis publicar alguna cosa vol dir assumir un risc, i tot risc

neix de la por al fracàs, a la crítica (tot i que la paciència de tots plegats és admirable) i davant d'això solament hi cap més i més esforç.

Sigui com sigui això d'escriure considero que és un cert afany impossible, em pregunto com podria, per exemple, descriure un cec de naixement, un capvespre, o una sortida de Sol o un sord una simfonia de Mozart (enguany toca), o la remor del mar. Doncs pràcticament tant impossible com tot això és intentar transmetre uns sentiments mitjançant les paraules, perquè al meu entendre no poden, en el millor dels casos, fer res més que despertar uns altres sentiments que porta el lector a dins seu, com adormits i que en sentir o llegir una paraula desperten durant el curt termini que va fins que en neixi un de nou. Espero que ara i aquí hagi estat el d'indulgència.

Felip II.

EL VOL D'UN OCELL

Les ales iridiscentes de l'ocell
brillen de lluna,
gelosament seguides
pels mil ulls del bosc.

Laments, cants llunyans,
paranys d'amor,
l'ocell tant sols veu estrelles
allà on gemeguen les fulles de vent suau.

I, per un instant, dubta
de si no serà allò el cel...

Es fixa en la lluna, però en quina,
si el llac també en té una
i és ella l'escollida
pels seus ulls a l'atzar...!

I s'hi llença en picat,
com una fletxa de llum...

Tot tremola d'emoció,
per uns moments, la vanitat
se l'emporta a la traïció
i per això mateix reacciona:

"Com pot el cel tremolar per mi
i les estrelles seguir-me?,
mai no he vist la lluna
desfer-se com la mel..."

Tots corren en desordre
i amb les dents a punt...

L'ocell entén la jugada
i, en un darrer esforç, rectifica el vol,
dues llums, dos universos,
com estripar el cel de paper.

Mai no havia vist
el món tan mentider,
mai, tant sol i distant,
no s'havia sentit,
mai tant buit i presoner.

S'eleva i s'eleva desesperat,
tremolant i plorant,
buscant aquell planeta màgic
que no existeix
per consolar la seva pena.

Què pot fer?. Les ales li flaquegen
i al cel no s'hi pot quedar...

Baixarà i farà el seu niu,
tindrà ocella i ocellets,
vetllarà per ells, en tindrà cura
i els dirà la veritat.

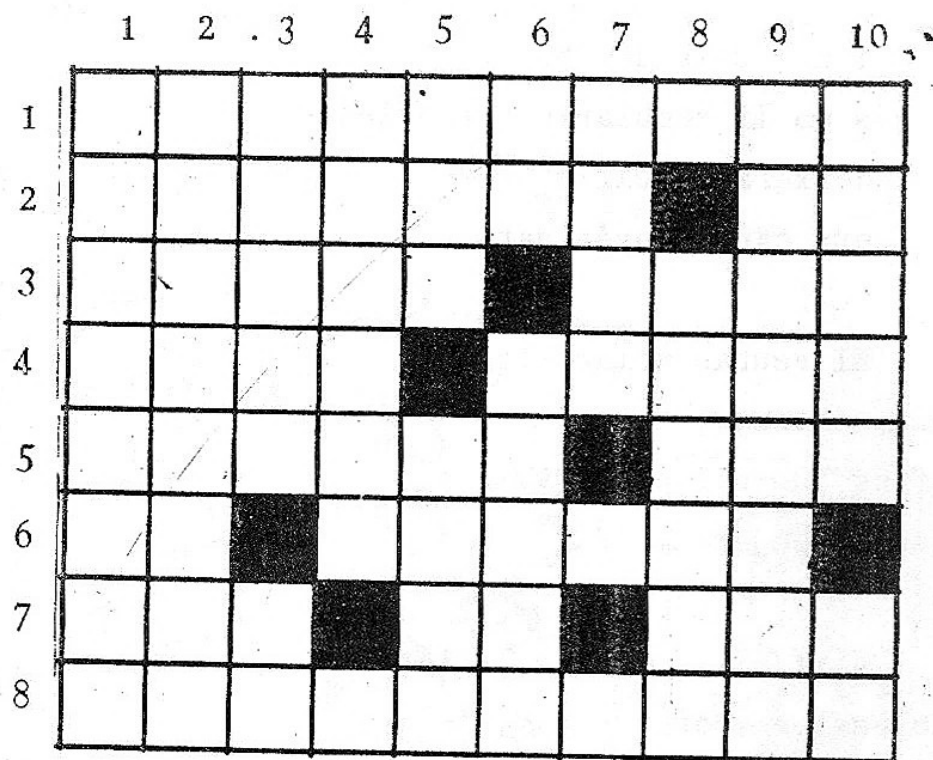
I els ulls del bosc
mai més no li semblaran estrelles,
ni es deixarà seduir
pels seus cants enverinats.

El veuran volar elegant,
divina tasca,
i, fins que ell no ho vulgui,
no se'l menjaran.

Així és la vida a la terra
i no ens en podem anar...

El veuran volar en silenci, però,
com un àngel afortunat;
i sentiran que no és just
haver-lo enganyat...

Joan Cassola

Mots encrreuats

VERTICALS.

1.- Tipus d'escriptura emprada en la redacció de còdex. 2.- Os pla on van inserides les costelles. 3.- Intuició, pensament intuitiu. Negació. 4.- Massís d'Occitània, als Alps (4.103m). Consonant. 5.- Unitat de sensibilitat fotogràfica. Habitant d'Eòlia. 6.- Vocals. Hi són. 7.- Tancat. Un romà. Vocal. 8.- Cent. Al revés, en italià, canvi. 9.- Estudi dels pobles ibèrics. 10.- Tinguin odi. Pronom reflexiu.

HORITZONTALS.

1.- Acte o forma de beneir. 2.- Mancat de sentit social. Consonants. 3.- Otto..... (1888-1969) Premi Nobel de física el 1943. Quatre vocals. 4.- Tingui por. Eina, arreu. 5.- Relatiu a la Vall d'Aran. Al revés per pondre-hi els ous. 6.- Símbol del radó. Insignificants, poca cosa. 7.- Títol nobiliari. Nota musical. Grat, plaent a la vista. 8.- Proveies un vaixell dels tripulants necessaris.

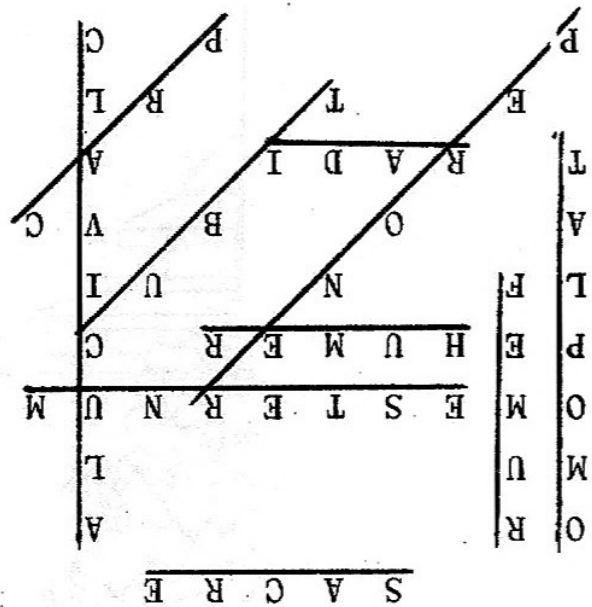
Sopa de lletres

Z	E	D	S	A	C	R	E	Y	I
O	R	I	E	V	I	H	P	A	D
M	U	K	W	D	Q	E	D	L	E
O	M	E	S	T	E	R	N	U	M
P	E	H	U	M	E	R	I	C	U
L	F	I	E	N	X	N	U	I	X
A	D	H	O	E	D	B	E	V	C
T	P	R	A	D	I	F	N	A	E
I	E	H	K	T	H	E	R	L	I
P	N	J	I	E	Y	P	R	C	N

Busqueu els noms de deu ossos del cos humà.

Solucions

- HORIZONTALS.**
- 1.- Benedicció. 2.- Asocials.
 - Bd. 3.- Stern. Oael. 4.- Temi.
 - Estri. 5.- Aranès. Niu. 6.- Rn.
 - Sotils. 7.- Duc. Ia. Amé. 8.-
 - Amarinaves.
- VERTICALS.**
- 1.- Bastarda. 2.- Esternum.
 - 3.- Noema. Ca. 4.- Ecrins. R.
 - 5.- Din. Foli. 6.- Ia. Estan.
 - 7.- Clos. I. A. 8.- C. Valuta.
 - 9.- Iberisme. 10.- Odín. Es.

NO PLOU MAI A GUST DE TOT HOM !!!

PER NADAL, FA FRED

Tradicionalment, el mes més fred de l'any, pels artesencs, és el mes de gener, així com la "Setmana dels barbuts" (la setmana en què s'escau Sant Antoni -17 de gener) és considerada la més freda de totes. No sempre és així, és clar, però normalment sí.

Les festes de Nadal, però, encara que no siguin dins el gener, sempre s'han associat en temps de fred; en temps de fred molt viu. M'ha fet gràcia, ara que ens atancem a aquestes dates, a anar espigolant dins les cançons nadalenques, totes les frasses que fan referència al fred; n'hi ha unes quantes, com veurem:

(Al començament, entre un parèntesi, poso el títol de cada cançó d'on hi he extret alguna frase)

(Sant Josep Arrupidet):

Sant Josep anava
molt arrupidet,
la Verge Maria
tremolava de fred.

(Maria sola):

Maria és sola
i l'Infant que bressola
plora de fred
perquè va tot nuet
i l'escalfa els peuet.

(Els pastors d'aquestes muntanyes):

Els pastors d'aquestes muntanyes
les barbes van tremolant.

(El desembre congelat):

El desembre congelat
confús es retira.

(Cançó de l'Infant):

Què li'n donarem a l'Infant nat?
tot mort de fred i gelat?

Comprem-li roba
puix és pobret
no té vestit.

Fill de Maria
a l'establia
n'és nat anit.

(Porta foc i encén palletes):

Porta foc i encén palletes
(diu la Verge a Sant Josep)
per escalfar les robetes
de Jesús nostre fillet.

(Les dotze van tocant):

Les dotze van tocant,
ja es nat el Déu Infant
Fill de Maria.

El cel està estrellat,
el món és tot glaçat
neva i venteja.

La Verge i el Fillet
n'estant tots mors de fred
i el vell tremola.

Josep a poc a poc
encén allà un gran foc
i els àngels canten.

(Ofrena a Jesús):

Tinc una capa que tot ho tapa
i em guarda el fred;
de bona gana la donaria
al Jesuset.

(Fum fum fum):

Allà dalt de la muntanya
n'hi ha dos pastorets
abrigadets abrigadets
amb la pell i la samarra
mengen ous i butifarra
fum fum fum.

(en aquell temps de tanta fredor):

En aquell temps de tanta fredor
bressaveu, Verge un Infantó,
bresseu. Maria Verge,
en somni un Infantet
que mai no calla,
que sempre balla,
està mort de fred.

(L'adoració dels Reis):

Al bressol poseu-lo
ben abrigadet.

(El dimoni escuat):

A dintre d'un estable
n'és nat el Jesuset
nuet nuet
d'una hermosa donzella,
tot carregat de fred
nuet nuet
tot carregat de fred.

(El tunc que tan tunc):

On aneu, ho gent de Déu
sense esclops amb tanta neu?
Si l'Infant ni té robeta
tunc que tan tunc
si l'Infant ni té robeta
tunc que tan tunc
que tan tunc que tan teta

(El porquer Patrici):

Fred o no fred, les arreus arreplego,
pren el capot i a Betlem falta gent.

(Bressa, Sant Josep):

El pobre bou
bé l'escalfava
i amb son alè
l'en retornava.

(Pastor sense peresa):

Jo vull oferir-li
alguns bolquerets
per poder sa mare
guardar-lo del fred.

(Bon Jesús anem a veure):

Jo li duré una gallina
i també un cabritet
Jo li duré una flassada
perquè el guardi del fred.

(Les dones al naixement):

Què li donaràs, tu, garbosa pagesa?
què li donaràs per regalo complit?
-Jo li daré un parell de pollastres,
capons, gallines i tudons rostits,
ànecs, galls d'indies, coloms i becades
per escalfar-li la fredor de les nits.

(D'una nadala que es cantava a Artesa):

En temps de gel
els dits en van bufant,
va voler baixar
sent el rei del Cel.

Totes les cançons en qüestió les he tret (menys la d'Artesa)
del llibre de Joan Amades Folklore de Catalunya (cançoner) Edito-
rial Selecta, Barcelona 1982

SOTA LES SALADES

SANT SILVESTRE I L'HOME DELS NASSOS

Sant Silvestre és el darrer dia de l'any. L'església celebrà la commemoració de Silvestre I, que fou el primer Papa després de l'Edicte de Milà (313), pel qual els cristians foren reconeguts legalment. Conta la llegenda que fou ell qui conferí el baptisme a l'emperador Constantí i a qui s'atribueix el document apòcrif de la famosa Donació de Constantí, on dit emperador concedia possessions i privilegits temporals al papa Silvestre i a l'Església de Roma. De fet és amb ell que l'Església romana a partir del Concili de Nicea (325), el primer concili ecumènic, agafa tot el seu poder i força en desempolsegar-se de l'arrianisme i convertir-se, de fet, en religió oficial.

Popularment el darrer dia de l'any és tingut com la festa major de les bruixes. Aquest és el moment que tenen més poder i

la majoria d'estralls de caràcter col·lectiu atribuïts a aquests éssers malignes esdevenien durant aquest dia. L'embuixament, el mal donat, les danses i tot tipus de maniobres diabòliques que les bruixes acostumaven a realitzar, tenien durant aquest dia un poder especial. El poble prenia mesures extraordinàries, i Sant Silvestre, acostumat a combatre heregies, era tingut per l'advocat protector contra els excessos i sortilegis de les fetillers. Al nostre poble era creença que durant la nit de Sant Silvestre dansaven a l'era del Jové, on també realitzaven tot tipus d'excessos i pràctiques perverses: espantaven a la gent, congriaven tempestes, intrigaven contra la salut de les persones, escampaven la pesta, feien perdre collites i totes quantes malvestats hom pugui imaginar.

Era creença, també, que durant aquest dia passava l'home dels nassos. Al poble, a diferència d'altres indrets de Catalunya, l'home dels nassos s'identificava amb el mateix Sant Silvestre, tal com deia la cobla:

Sant Silvestre

no protesta

sinó una vegada a l'any

i el dia que protesta

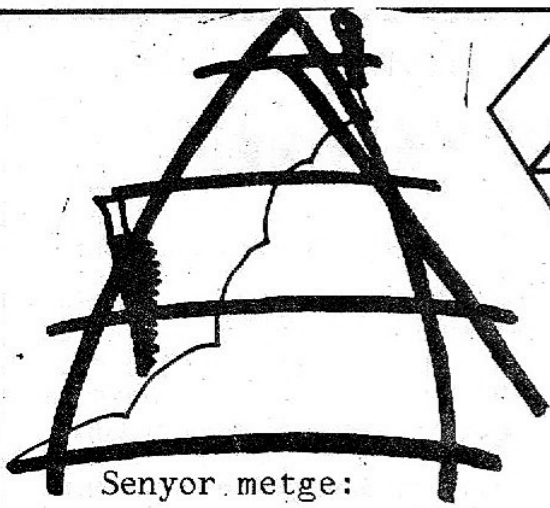
te tants nassos com dies l'any.

Sant Silvestre tenia una existència tranquil·la, discreta, només el darrer dia de l'any protestava, el pobre, per tots els malsdecaps de les bruixes i l'esvalotament infantil amb l'home dels nassos. Només faltava que la gent el prenguessin pel responsable de la facècia.

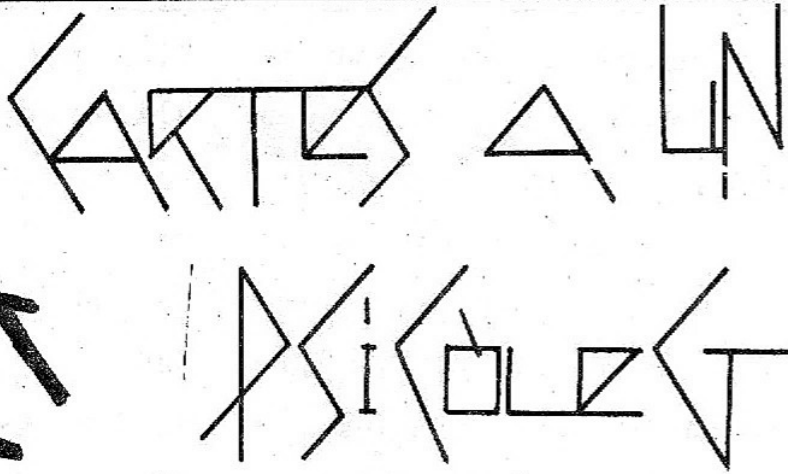
A Artesa, com a la majoria de pobles del nostre país, durant tot aquest dia l'home dels nassos feia ballar el cap de la

quitxalla. Un home que tenia tants nassos com dies l'any! Els galifardeus del poble buscaven esverats per tots els racons i raconets del poble un ésser de tan gran monstruositat. Molt més endavant, quan ja la innocència infantil era només un record vague i podien adonar-se del doble sentit que les paraules amaguen, comprenien l'enigma. I és que l'home dels nassos, la cosa té nassos, era un ésser qualsevol aquell dia de Sant Silvestre, amb un nas qualsevol. I la cosa continuava de generació en generació, com un acudit etern i simbòlic que marcava el trànsit a l'edat de comprendre les coses: una nàpia només, per després caure de nassos i adonar-se'n que la vida és un engany que riu burleta per sota del nas. I és que hom no pot fiar-se de ningú que tingui nas a la cara.

Felip Gallart i Fernàndez

Senyor metge:

Que n'ha passat de dies sense saber res de mi! i no es pensi que es perquè ja em considero curat, ca!

Ha estat, com podria dir-li... quasi el contrari, la desil.lusió per la ciència mèdica, pel remei, per tanta carta amunt i avall,... Miri semblava que cap a l'entrada del bon temps la cosa prometia, començava a sentir-me feliç, no tant estranyat, no ho sé, sentia en mi mateix un bon rotllo, però cap al Juliol, ai senyor.

Total, aquest estiu ha anat d'hores baixes, d'un enso-piment crònic. Tant era si feia migdiada com si no, ja podia aixecar-me matí per no trobar la calor o refrescar-me en les temptadores piscines. Al cap d'una estona ja tornavem els símptomes: un despreci per la feina a fer, un pensar en l'a-

cabament del renc d'arbres, un maleir el sol que ja tornava a sortir per l'horitzó.

I amb els de casa, ha estat la rematada final, que si enguany ho hem d'aprofitar tot que la cosa va cara, qualsevol moment era bo per espigar, per collir,... I jo com bon xiquet a creure. Si a tot això hi afegim la pressió de les amistats: "ui, aquell enguany es forrarà" "aquell altre li han pagat a tant"... Fixi's que fins i tot en alguns casos he passat de les festetes i verbenes.

El fons de la qüestió, crec humilment, és començo (o acabo d'estar cansat del meu ritme i mode de vida. Cada dia el mateix,... bé, prou que ho sap vostè ja.

L'única distracció o moments d'alliberament mental han estat el seure'm al carrer

abans d'engegar i badar amb la gent de la carretera: que deu portar aquell camió?, ja ha dinat el xofer?, guaita aquell cotxe, ja se'n van cap a les piscines els malparits,... Treballant a Grealó, prop de la via, he arribat al summum; tota la tarda embaladit amb el pas dels Talgo, Intercity, Correus.

Miri, em fa molta vergonya confessar-ho, però com en aque-

lles pel·lícules que a la fi ell ho deixa tot, llença el barret al terra polsós i segueix a la rosseta il·lusionada, jo també deixaria la sulfatadora, el banc de collir i aquesta gorra ianqui del zolone per seguir almenys el picar d'ullet del darrer vagó.

D'això se'n diu la revolta agrària feta poesia, eh?

catxepet.

FOLKLORE ARTESENC

Jocs i entreteniments (6)

FER VOLAR POTS:

Per a jugar a aquest joc (això de joc és una manera de dir-ho) es necessitava un pot rodó, alt, en bon estat i de mida mitjana (de mig litre o de litre, com a màxim) obert del tot per un cap i ben tancat per l'altre. A la part tancada s'hi feia un foradet, del de tot, però al costat. Es necessitava també carbur, aigua i fang i, és clar, llumins. A aquest joc s'hi jugava, normalment en un lloc pla i obert que, gairebé sempre, era una era. Al lloc triat es feia un clotet a terra d'uns quatre dits de fons i de l'amplada del pot (que aquest hi passés just). Quan aquest clotet ja era ben impermeable pel fang i aguantava l'aigua força estona, ja es podia començar a fer volar els pots.

Es posava una mica d'aigua al clotet, tot seguit un terços de carbur i, immediatament, es cobria amb el pot posat sempre la part oberta cap a sota, s'acollava pels costats amb fang, ben acollat perquè no respirés, s'esperava l'estona que es creia convenient perquè el carbur ja s'hagués gasificat, llavors, amb un misto encés (era costum, per no ser tan perillós, que es posés foc a la punta d'una canya) s'atansava al forat del pot i en aquest moment el gas eexplosionava disparant el pot cabdal amb força. L'alçada a què el pot arribava depenia del pot o de la quantitat de carbur que s'hi posava.

RELLISCAR:

Alguns padrins ens havien dit que de petits anaven a relliscar al Pont de la Dragona (al pont de la via de la partida de la Dragona), al terraplé que la via del tren fa en aquest indret, però de fet, la canalla jugava a relliscar allí on hi hagués un

desnivell de terreny prou pronunciat i que fos de terra argilosa. El "relliscador" o lloc on es relliscava consistia en una mena de solc a terra en un fort pendent on amb una mica d'aigua esfeia una capa fina de fang la qual servia com a lubricant per a lliscar amb fàcilitat. Els xiquets i xiquetes disposats a baixar pel pendent es desplaçaven posant un peu darrera l'altre en forma d'esquí i flexionant les cames fins que fes l'efecte que estaven assegurats damunt les pantorrilles, es deixaven anar i baixaven fúria pel desnivell. Ser el primer a relliscar després de tirar-hi aigua se'n deia "estrenar" i només ho feien els més atrevits, doncs és quan s'agafava més velocitat i per aquest motiu era molt més difícil aguantar l'equilibri i sobretot no caure un cop s'arribava abaix de tot, ja que on s'acabava el relliscador s'hi acululava tota l'aigua i el fang que arrosegaven els peus i, en aturar-se de sobte hom havia de ser prou destre per aixecar-se sense embrutar-se.

Es relliscava normalment d'un en un i només s'hi tirava aigua quan el fang ja no lliscava prou. A cops, però, es baixava de dos en dos i, fins i tot, de tres en tres; es baixava de la mateixa manera, però ara, els darrers agafant-se al del seu davant per la cintura fent tots una sola peça. A vegades, quan es tirava massa aigua, si s'era poc destre o massa agosarat, els peus baixaven més veloços que la resta del cos; quan això passava s'acabava de baixar assegut sobre el fang. fet i fet, poca canalla, després d'una tarda de relliscar, quedava sense embrutar-se la roba de fang.

A MULLAR-SE:

A begades, quan els petits, després d'algun joc, feien cap a la Font per a veure, tot sovint algú posant la mà plana sota d'una de les dues grans canelles i obrint-la del tot feia sortir, amb força, tot un ventall d'aigua que mullava o esquitxava els que eren més a prop, i el joc de la mullena ja estava començat; algú s'apoderava de l'altra canella mantenint a ratlla, per un altre costat els assaltants d'ela Font, però no hi havia res a fer. Agafant aigua amb la boca (a les piques) o fent servir "manxes" el resultat era que tots acabaven xops.

EL RUTLLO:

Aquest estri era un cercol de ferro d'uns 50 cm. de diàmetre de promig (no hi havia una mida fixada), el jugador havia d'aconseguir de fer-lo córrer rodolant com més despressa millor, només amb l'ajuda d'una "verga" o vareta, també de ferro, al cap de bai de la qual hi havia un ganxo en forma de U que és el que encaixava al cercol, la qual, empenyent-la amb traça feia moure el "rutllo". Els més traçuts feien filigranes; feien passar el rutllo per on volien, fent-li fer ziga-zagues o girades sobtades. Encara que era un joc individual, també s'organitzaven curses o es feien competicions (sempre d'una manera espontània, sense cap més pretenció ni finalitat que la de divertir-se).

HI havia xiquets que aprofitaven per fer-se el seu rutllo una llanta rebutjada de bicicleta, la qual feien córrer amb l'ajuda d'un bastó que arrenjavaven dins la part cóncava de la llanta.

FLARE O MONJALA:

A aquest joc s'hi entretenien els més menuts. A la primavera, quan les "ruelles" (roselles) estaven a mig florir i a totes les entrades de les cases n'hi havia un bon feix (la gent les emprava com a menjar pels conills i altres animals domèstics), la canalla arrencava els capolls, tant els més tendres com els que ja estaven apunt d'obrir-se, i el que tenia el capoll a la mà, abans d'obrir-lo preguntava als altres nens: "Flari, monja o camutxí?", cada jugador, fixant-se amb la grossaria del capoll deia la seva, llavors el nen o nena que tenia el capoll, l'obria i segons el color dels pètals guanyava un o altre. Si sortia roig era "flari", si blanc "monja" i si era trencat de color, entre rosa pàl·lid i un rosa fort, era "caputxí".

CEL, PURGATORI:

També, a vegades, els més menuts s'entretenien comprant-se el botons que portava cadascú a la seva roba (camisa, jaqueta etc.). Es comptaven, però no per saber qui en portava més, sinó per saber si anirien al Cel o a l'Infern. Els votons es comptaven

no amb números sinó en noms, per aquest ordre: "Cel, Purgatori, Infern. Cel, Purgatori..." i quan el darrer queia en un d'aquests tres llocs, s'entenia que seria allí on aniria l'individu.

LA BUFERINA:

A aquest entreteniment, sovint hi jugava la gent gran amb els més petits de la casa. Era una menera d'entretenir una estona als marrecs. La persona gran s'asseia, a la seva falda, el menut de cara a ell i li preguntava: "Què vols, gall o gallina?", el menut contestava una de les dues coses: "Jo gall o jo gallina", llavors la persona gran replicava: "si tu gall, jo gallina o bé, jo gall i tu gallina, vols jugar a la "bufarina"?", quan el petit deia "sí" tots dos començaven a bufar-se a la cara amb tot la força que podien dins que un dels dos (normalment el més petit, però a vegades el gran, per a contentar l'altra i així poder allargar més l'estona) en no poder aguantar la bufera de l'altre tombava el cap.

QUINZE SÓN QUINZE:

Aquest entreteniment consistia en cantar; o més que en cantar en fer una monòtona cantarella de la manera següent:

Quinze són quinze,
quinze, quinze, quinze.
Quinze són quinze
quinze, quinze són.

i mentres es cantava, amb un bastó s'anava fent una ratlla a terra per cada cop de veu que feia la cantarella (cosa que no coincidia a cada sil.laba). Un cop acabada la cançoneta hom es podava a comptar les retlles fetes. Si la cosa es feia bé n'hi havia d'haver quinze. Els petits s'hi passaven llargues estones fent això i comptant-se les ratlles els uns als altres.

oooooooooooooooooooo

I fins al proper número que seguirem parlant del mateix tema.

A.C.

